

حضرت معصومه (س)؛ نمایی از حضرت زهرا (ع)

به گزارش شبکه اطلاع رسانی هرمز؛ فاطمه مشهور به حضرت معصومه (س) دختر امام کاظم (ع) و خواهر امام رضا (ع) است. او که برای دیدار با امام رضا (ع) به ایران مسافرت کرد، در راه بیمار شد و در قم درگذشت و همانجا دفن شد. در منابع تاریخی اطلاعات زیادی درباره زندگی نامه حضرت معصومه (س) در دست نیست.

شیعیان، فاطمه معصومه (س) را بسیار بزرگ می‌دارند، برای زیارت او اهمیت قائل‌اند و روایاتی درباره او نقل می‌کنند که از شفاعت وی برای شیعیان سخن گفته شده و بهشت پاداش زیارت او دانسته شده است. همچنین می‌گویند پس از حضرت زهرا (س)، او تنها زنی است که از امامان برای او زیارتنامه روایت شده است.

فاطمه معصومه (س)، دختر امام کاظم (ع) و خواهر امام رضا (ع) است. شیخ مفید در الارشاد در میان دختران امام کاظم (ع) از دو دختر به نام‌های فاطمه کبرا و فاطمه صغرا نام برده، اما مشخص نکرده کدام یک حضرت معصومه هستند ابن‌جوزی از علمای اهل سنت در قرن ششم قمری هم به چهار دختر به نام فاطمه در میان دختران امام کاظم اشاره کرده؛ و. به گفته محمد بن جریر طبری صغیر، نویسنده دلائل‌الامامه مادر حضرت معصومه، نجمه‌خاتون نام دارد که مادر امام رضا (ع) نیز هست.

القابی که برای فاطمه بنت موسی کاظم نقل شده است عبارتند از: «اخت الرضا، راضیه، مرضیه، معصومه، تقیه، نقیه، رشیده، طاهره، ستی، حمیده و سیده» مشهورترین القاب وی، معصومه است که علی بن موسی (برادرش) به او اعطاء کرده است؛ علی بن موسی در حدیثی گفته است: «هرکس معصومه را در قم زیارت کند، مانند کسی است که مرا زیارت کرده است». بر اساس گزارش دایرة المعارف بزرگ اسلامی، احتمالاً لقب معصومه در دوره حکومت جهان‌شاه قراقویونلو به کثرت برای فاطمه معصومه استعمال شده است «کریمه اهل بیت» یکی دیگر از القاب است که مرجع روایت آن به دیدار یکی از امامان شیعه توسط سید محمود مرعشی نجفی - پدر سید شهاب‌الدین مرعشی نجفی - در خواب برمی‌گردد... «ستی» نیز واژه‌ای عربی است که معنای آن بانو و خانم است و در تواریخ قم، فاطمه معصومه با عنوان «فاطمه ستی» خطاب شده است. ابوالحسن

هاشمی در سیده عیسیٰ آل محمد، معتقد است که «اخت الرضا» یکی از القاب شناخته شده فاطمه معصومه است. در زیارتنامه‌ای که برای فاطمه معصومه گزارش شده است از وی با القاب «طاهره، حمیده، برّیه، رشیده، تقیه، نقیه، رضیه، سیده، مرضیه و اخت الرضا» یاد شده است.

در علت وفات وی، منابع به بیماری اشاره کرده‌اند اما در علت این بیماری اختلاف است؛ جعفر مرتضی عاملی علت بیماری فاطمه معصومه و تغییر حرکت کاروان به سمت قم را، مسمومیت بر اثر زهر دانسته است اما شیوه مسمومیت را هجوم عباسیان به کاروان بیان می‌کند.

گای لسترنج نیز در کتاب جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقیه، مسمومیت فاطمه معصومه اشاره دارد ولی محل مسمومیت را شهر قم معرفی می‌کند. آنچه حمله نظامی به کاروان را تقویت می‌کند، وجود امامزادگانی است که فرزند بلافضل موسی بن جعفر بوده و مقبره آنها در شهر ساوه است. بر اساس آنچه علی‌اکبر تشید در مزار خود می‌نویسد، در ده کیلومتری شهرستان ساوه، امامزاده‌ای به نام هارون بن موسی کاظم وجود دارد که به دست عمال عباسی مجروح شده و به زمین‌های زراعی گریخته است، عمال عباسی پس از یافتن وی، او را به قتل رساندند. امامزاده دیگری نیز در شهر ساوه گزارش شده است که متعلق به اسحاق بن موسی کاظم است. به عقیده سجادی، مسمومیت فاطمه معصومه مربوط به روایتی ضعیف است که تواریخ معتبر از آن یادی نکرده‌اند.

پس از مراسم خاکسپاری، توسط موسی بن خزرج، سایبانی از بوریای بر قبر او ساخته شد که این سایبان تا زمانی که زینب دختر محمد بن علی جواد (امام نهم شیعه)، بر آن گنبدی بنا کرد، همچنان پابرجا بود. چندی پس از دفن فاطمه معصومه و با فوت چند تن از دختران علوی، آنان نیز در کنار وی دفن گردیدند؛ از جمله: زینب، میمونه و بریهه (دختران موسی مبرقع)، میمونه و امّ محمد (دختران محمد تقی)، امّ اسحاق (کنیز محمد بن موسی مبرقع) و امّ حبیب (کنیز ابوعلی محمد بن احمد بن علی بن موسی الرضا). قبه برجی شکلی که زینب دختر محمد تقی از آجر و سنگ و گچ بر فراز قبر فاطمه معصومه ساخته بود در اواسط قرن سوم هجری قمری تکمیل شده و به مرور زمان با دفن سایر زنان علوی، دو گنبد دیگر در کنار گنبد آجری بنا شد. این سه گنبد تا سال ۴۷۷ پابرجا بود. علاوه بر گنبد، ساخت و سازها در ساخت و تزئین مرقد نیز دوران‌های مختلفی را گذرانده است.

شبهت‌های متعددی را می‌توان بین حضرت زهرا (س) و حضرت معصومه (س) بیان کرد که همه، حکایت از شرافت ذاتی حضرت دارند. مرحوم آیه الله العظمیٰ مرعشی نجفی قدس سره از پدر بزرگوار خود - آیه الله سید محمود مرعشی - نقل می‌کند که او در نجف اشرف زندگی می‌کرد و بسیار مشتاق بود به طریقی محل دفن جده اش حضرت زهرا علیها السلام را پیدا و زیارت کند. برای این مقصود ختم مجرّبی را - که شامل چهل شب عبادت در حرم امیرالمؤمنین علیها السلام و امور دیگر بود - انجام داد تا شاید حضرت علی علیها السلام او را به محلّ قبر شریف حضرت زهرا علیها السلام راهنمایی کند.

شب چهارم، بعد از انجام ختم و توسّل فراوان، به بستر خواب رفت. در عالم خواب به محضر امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام رسید. امام به او فرمود: «علیک بکریمه اهل البیت - به زیارت کریمه اهل بیت علیهم السلام برو -» پدرم تصور کرده بود منظور امام، زیارت حضرت زهرا علیها السلام است لذا به امام عرض می‌کند: قربانت گردم من نیز برنامه ختم را برای همین منظور انجام داده ام تا قبر آن حضرت را نشانم دهید. امام می‌فرماید: «منظور من قبر شریف حضرت معصومه علیها السلام در قم است. محلّ دفن حضرت زهرا از اسرار الهی است. طبق وصیت خانم باید قبر مخفی بماند و من نمی‌توانم قبر حضرت فاطمه علیها السلام را بر خلاف وصیّت او معلوم کنم. به زیارت حضرت معصومه علیها السلام برو گویا به زیارت حضرت زهرا علیها السلام رفته ای»

یادداشت: مریم ریاضی طهرانی استاد حوزه و دانشگاه

انتهای پیام/